

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра загальної та практичної психології

Дипломна робота
(бакалавра)

з теми: **«РОЛЬ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ У ПОДРУЖНІХ
КОНФЛІКТАХ»**

Виконала: здобувачка вищої освіти
групи Ps1-B19z
спеціальності 053 Психологія
Олійник Богдана Михайлівна

Керівник:
кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри загальної та
практичної психології
Куриця Денис Іванович

Рецензент:
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та практичної
психології
Гудима Олександр Васильович

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ САМООЦІНКИ ЯК ЧИННИКА СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ У ПОДРУЖНІХ КОНФЛІКТАХ.....	6
1.1. Теоретичний аналіз проблеми самооцінки в психології.....	6
1.2. Характеристика подружніх конфліктів.....	11
1.3. Стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах.....	29
Висновки до першого розділу.....	35
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ САМООЦІНКИ ЯК ЧИННИКА СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ У ПОДРУЖНІХ КОНФЛІКТАХ.....	37
2.1. Організація дослідження та обґрунтування вибору діагностичних методик.....	37
2.2. Інтерпретація та аналіз результатів дослідження самооцінки як чинника стратегії поведінки в подружніх конфліктах.....	38
2.3. Корекційна програма з вирішення конфліктних ситуацій у подружній парі.....	43
Висновки до другого розділу.....	52
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Зміни, які відбуваються сьогодні в Україні, суттєво відображаються на позиції всіх елементів соціальних структур, включаючи сім'ї. Сім'я – це найменший центр суспільства, який постійно перебуває безпосередньо чи опосередковано в змінах, які відбуваються в країні. Процес формування, створення та розвитку сучасної української родини відбувається у важких і суперечливих умовах, в наслідок яких відбувається погіршення фізичного та психічного стану здоров'я людини, збільшення міжособистісної ізоляції, агресії, неможливість вирішувати проблеми та конфлікти, що чинять вплив на їх життєвий шлях. Саме тому сім'я стикається з багатьма новими проблемами, певною мірою втрачає свою здатність виконувати важливі функції та стоїть на межі кризи. Зважаючи на це можна говорити, що ситуація, пов'язана з відносинами в сім'ї, поступово погіршується через посилення суперечностей та конфліктів у суспільстві. Ці обставини можуть мати негативні наслідки не тільки для сім'ї, але і для всієї країни.

Проблематикою подружніх конфліктів займалися М. Абалкіна, О. Кочетов, І. Поляков, Л. Помиткіна, Л. Савінов, В. Сисенко, У. Харлі, С. Хімченко, О. Цільмак.

Основою сімейних конфліктів, на думку фахівців, є розходження між уявленнями партнерів стосовно потреб та очікувань. Важливим соціально-психологічним чинником подружніх конфліктів є характер спілкування. Дослідження внутрішньосімейних стосунків показують, що можна виділити низку особливостей, які впливають на спілкування подружжя. Сімейні взаємини тим кращі, чим більше саморозкриття подружжя у спілкуванні, за наявності великої кількості спільних очікувань і установок, глибокого взаєморозуміння, високого рівня невербальної комунікації, постійного підтвердження своєї подібності у сприйнятті подружніх ролей, тощо.

У разі відсутності налагодженості системи міжособистісного спілкування у сім'ї є ризик виникнення сімейних конфліктів. Саме поширення даної проблеми в сучасному суспільстві і недостатньо вивчене питання вирішення її обумовлює актуальність та вибір теми нашого дослідження.

Будь-яка особистість має свої погляди, думки, переконання, інтереси. Саме тому, перебуваючи у постійній взаємодії між людьми в процесі спілкування можуть виникати суперечності в цих самих думках і судженнях, що може стати причиною для виникнення конфлікту.

Конфлікт – невід'ємна частина людського життя. Більшість людей вважають, що конфлікт є негативним явищем, однак, він так само може слугувати поштовхом для розвитку особистості (подолання труднощів служить джерелом особистісного зростання).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити роль самооцінки особистості у подружніх конфліктах.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз джерел з проблеми дослідження самооцінки та стратегій поведінки в подружніх конфліктах.
2. Провести експериментальне дослідження, здійснити аналіз та інтерпретацію отриманих даних у результаті практичного дослідження з означеної проблематики.
3. Розробити корекційну програму з вирішення конфліктних ситуацій у подружній парі.

Об'єкт дослідження – особистість у подружніх конфліктах.

Предмет дослідження – самооцінка як чинник стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах.

Методи дослідження – теоретичні – аналіз та узагальнення матеріалів досліджень з окресленої проблематики; емпіричні – опрацювання опитувальників.

Практична значущість дипломної роботи полягає в можливості використання матеріалів та висновків в подальшому вивченні впливу самооцінки на стратегію поведінки у подружніх конфліктах.

Апробація. Результати дослідження представлені та обговорені на такій науково-практичній конференції:

- XV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин» (21 квітня 2023 р., м. Кам'янець-Подільський, Україна).

- XV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми психології особистості на європейському просторі» (15 лютого 2023 р. м. Кам'янець-Подільський).

Публікація. Результати дослідження відображені у таких публікаціях автора:

Олійник Б.М., Куриця Д.І. До проблеми поведінки подружжя у сімейному конфлікті. *Актуальні проблеми психології особистості та міжособистісних взаємин: Матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції, 21 квітня 2023 р. / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої.* Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2023. С. 166-168.

Структура бакалаврської роботи. Бакалаврська робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи складає 54 сторінки.

ВИСНОВКИ

1. Здійснено теоретичний аналіз джерел з проблеми дослідження самооцінки та стратегій поведінки в подружніх конфліктах. За результатами теоретичного аналізу було виявлено основний фактор, який впливає на прояв поведінки – це самооцінка. Беручи це до уваги можемо припустити, що саме вона має вплив на вибір стратегії поведінки особистості в конфлікті. З'ясовано, що у конфліктних ситуаціях існує п'ять способів діяти: компроміс, співпраця, уникнення, конфронтацію та адаптація.

Теоретичне вивчення означеної проблеми дає можливість говорити про те, що аналіз динаміки, форми та функції конфліктних взаємодій свідчить про більш глибокий та складний характер своїх комбінацій з особистою динамікою в загальному процесі шлюбу. Сутичка відмінностей між партнерами у шлюбі на різних етапах сімейного життя, у разі їх конструктивного рішення, можна розглядати як значне джерело зміни. Зазначимо, що саме вміння адекватно сприймати себе кожним з партнерів, глибинний аналіз конфліктних ситуацій, високий рівень самокритичності, самопізнання та самоаналізу є передумовами ефективної саморегуляції та самореалізації в усіх сферах життєдіяльності, в тому числі у подружній взаємодії.

2. Проведено експериментальне дослідження особливостей самооцінки як чинника стратегії поведінки особистості у подружніх конфліктах. Здійснено аналіз та інтерпретацію отриманих даних у результаті практичного дослідження з означеної проблематики.

Отримані дані дають змогу говорити про те, що рівень самооцінки впливає на стиль поведінки подружжя у конфлікті. Чим вища самооцінка, тим частіше обирають стиль суперництво як тип поведінки у конфліктній ситуації. Чим нижче самооцінка, тим частіше обирається уникнення та пристосування як тип поведінки у конфлікті.

Кореляційний аналіз дав можливість з'ясувати, що стратегія поведінки людини в конфлікті «суперництво» має прямий кореляційний зв'язок з самооцінкою з тенденцією до завищеної, а також те, що у ситуації з стратегією

«пристосування» має місце від'ємний зв'язок. Це вказує на те, що та людина, самооцінка якої є завищеною, найчастіше використовує стиль поведінки «суперництво». Вплив самооцінки на поведінку в конфлікті відзначається тим, що вона відображає особливості усвідомлення людиною своїх вчинків та дій, їх мотивів та цілей, уміння побачити та оцінити свої можливості. Для людей з адекватною самооцінкою характерним є реалізм і часто, проходячи від одного етапу до іншого, існують протиріччя у відносинах між подружжям. Управління конфліктами неможливе без розуміння ролі самосвідомості у поведінці людини, саме самосвідомість виконує функцію регулювання поведінки особистості.

3. Розроблено корекційну програму, яка спрямована на попередження причин та формування навичок та знань про конфлікти у молодих сім'ях. Ідея програми в тому, що саме сукупність теоретичних знань та практичної підготовки є основою профілактики конфліктів у молодій сім'ї. Саме тому програма складається з двох компонентів: консультативно-просвітницького та практико-орієнтований. Метою програми є формування у молодого подружжя відповідних навичок, які даватимуть змогу для саморегуляції поведінки, ефективної взаємодії у конфліктній ситуації, а також забезпечать пару теоретичними базовими знаннями про природу виникнення та особливості конфлікту, що дасть змогу запобігати конфліктам у молодій сім'ї.

Завдання програми ми вбачаємо у: формуванні навички ефективного міжособистісного спілкування; просвітництві молодого подружжя про особливості динаміки розвитку сімейних відносин; формуванні навичок об'єктивної поведінки у ситуації сімейного конфлікту; оптимізації рольових очікувань та домагань у молодій сім'ї.

Отже, проблеми самооцінки і стратегій поведінки людини у конфлікті залишаються актуальною проблемою у нашому мінливому світі, кожна з цих проблем ми можемо розглядати як перспективу подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеєнко Т.Ф. Концептуалізація соціально-педагогічних основ сучасного сімейного виховання : автореф. дис. Д-ра. пед. наук [спец.] 13.00.05 «Соціальна педагогіка», 13.00.07 «Теорія і методика виховання»/ Алексеєнко Тетяна Федорівна; Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. Дата захисту 24.01.2017. Київ, 2017. 46 с.
2. Алексеєнко Т.Ф. Сімейне виховання : концептуалізація ідей теорії і практики. (Монографія). Київ-Умань : ФОП Жовтий О.О. 2016. 503 с.
3. Бойченко І.С. Сімейні цінності української молоді. Інформаційний матеріал. 2019. URL: <https://dismp.gov.ua/simejni-tsinnosti-ukrainskoimolodi-informatsijni-materialy/>
4. Васильченко О.М. Сучасні підходи до дослідження сім'ї у психології. Правничий вісник Університету «КРОК». 2016. Вип. 24. С. 221–228.
5. Вахняк Н.В. Мотиваційно-ціннісний критерій формування культури батьківства у молодих сімей. Наукове періодичне видання Київський науково-педагогічний вісник. Київ, 7 (07). 2016. 16–20
6. Волошок О.В. Соціально-психологічні чинники задоволеності шлюбом осіб періоду ранньої дорослості. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки. Випуск 3. 2019. С. 122-128.
7. Васищев В.С. Психологія подружніх взаємин : теоретико-методологічні підходи до дослідження. Вісник Національного університету оборони України. 5 (24). 2011. С. 93-98.
8. Вахняк Н.В. Понятійно-термінологічний апарат сутності молоді сім'ї. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія «Педагогіка і психологія», (Ч. 3). 2014. 45, 38–45.
9. Вахняк Н.В. Молода сім'я в сучасному українському суспільстві. Тенденції розвитку вищої освіти в Україні: європейський вектор : матеріали

міжнародної науково-практичної конференції, Ялта, 20–21 березня 2014 р. Ч. 2. 2014. с. 77–84.

10. Ващенко І.В., Іваненко Б.Б. (2018). Психологічні ресурси особистості в подоланні складних життєвих ситуацій. Збірник наукових праць «проблеми сучасної психології», (40), 33–49. <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2018-40.33-49>

11. Гридковець Л.М. Розлучення подружжя в парадигмі християнської психології. Християнська психологія, 2016. [Електронний ресурс] http://christianpsychology.org.ua/zhuttya_v_podruzzhzi/lubov-v-podruzzhz/4302-rozluchennya-podruzzhzha-v-paradigm-hristiyanskoyi-psiholohiyi.html

12. Головаха Є. Про соціальні наслідки пандемії. КП в Україні. 2020.24 квіт. 298 с.

13. Гейфман А. Маніпуляція партнера у подружніх відносинах/текст : молодий вчений. 2019. № 18 (256). С. 5-7

14. Гордієнко Н.В. Сучасна українська дистантна сім'я як об'єкт соціально-педагогічної роботи. Науковий вісник Чернівецького Університету. Педагогіка та психологія. 2015. Вип. 263 С.57–61.

15. Годлевська А.І., Шпалерчук Н.В. Проблеми багатодітних сімей в Україні, окремі аспекти соціально-педагогічної роботи з ними. Київ : 2015. С. 33–35

16. Джелалі В.О. Психологія вирішення конфліктів. Харків-Київ, 2016. 320 с.

17. Дан М.В., Лікова Я.А. Психологічні наслідки та уявлення про сім'ю та розлучення у молодих людей, які розлучили розлучення батьків. психологія. Історичні та критичні огляди та сучасні дослідження. 2020, Т. 9, №. 5А. С. 136 – 143. DOI: 10.34670/AR.2020.54.63.017

18. Дутчак О. Гендерна нерівність та режим жорсткої економії в Україні посткризового періоду. Спільне, 2018. Електронний доступ: <https://commons.com.ua/uk/genderna-nerivnist-ta-rezhimzhorstkoyi-ekonomiyi/>

19. Капашева Г.А., Берленова С.О., Барікова А.Р. Психологічний Особливості стратегій подолання у розлучених жінок. Інноваційна наука. 2016. № 6-3.
20. Котельникова Ю.С. Удовлетворенность брачно-семейными отношениями в молодых семьях. Психология. Историко-критические обзоры и современные исследования. 2017. Том 6. № 2. С. 181-190.
21. Котлова Л.О., Саух І.Д. Психологічні чинники задоволеності шлюбом на різних етапах подружнього життя. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». 2019. Випуск 1. С. 223–228.
22. Кочарян Г.С., Кочарян А.С. Психотерапія сексуальних розладів та подружніх конфліктів. Київ. 2018. с. 165.
23. Корж І.А., Романова Н.Ф. Сім'я як об'єкт соціальної роботи. Соціальна робота в Україні : теорія і практика. Київ : 2015. С. 97.
24. Кравець В.П. Теорія і практика дошлюбної підготовки молоді. Київ : Київська правда, 2017. 688 с.
25. Кругла Т.О. Сімейний конфлікт : причини виникнення, попередження, врегулювання. Медсестринство. 2017. № 4. С.71-73
26. Капашева Г.А., Берленова С.О., Барікова А.Р. Психологічний Особливості стратегій подолання у розлучених жінок. Інноваційна наука. 2016. №6-3.
27. Кругла Т.О. Сімейний конфлікт : причини виникнення, попередження, врегулювання. Медсестринство. 2017. № 4. С. 71 – 74.
28. Кабакова, М.П. Особливості психологічної допомоги в Ситуації розлучення та в період ганку // Психологія в школі. 2016. № 3. С. 3–10.
29. Лисенко Л.М. Психологічні чинники задоволеності стосунками в подружніх парах. Теорія і практика сучасної психології. 2018, № 5. С. 73–77.
30. Льовкіна О.Г. Історичні трансформації філософії діяльності: від трансценденталізму до праксеології: монографія. Нац. ун-т. держ. податкової служби України. Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2018. 270 с.

31. Нікітіна Е.В. Явище життєвої сили: концепція, Сучасні погляди та дослідження. Академія. 2017. №4 (19).

32. Овод Ю.В., Венцеславська Т.І. Практичні рекомендації розлученим людям щодо запобігання та подолання сімейної кризи «повторний шлюб». Габітус. 2021. Вип. 21. С.262-267.

33. Павлюк М.М. Архипенко Н. Особливості подружніх конфліктів та їх наслідки. Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2018. Т. XI, вип. 18. С. 209–226.

34. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник-довідник : навч. посіб., 4 те вид., випр. і доп. К. Каравела, 2020. 419 с.

35. Психологія конфліктів : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2019. 132 с. ISBN 966-941-369-7

36. Римаренко І.В. Зміна шлюбно-сімейних відносин в Україні. Науковий огляд. 2019. Т. 6. № 59. С. 28–44.

37. Сингаївська І.В., Ткач В.В., Ткач Р.М. Методи юнгіанського аналізу в розв'язанні внутрішнього конфлікту особистості (на прикладі роботи з пошуком сенсу життя). Правничий вісник Університету «КРОК». 2016. Вип. 24. С. 229–234.

38. Теоретико-історичні основи психології сім'ї. Хмельницький : ХНУ, 2017. 402 с.

39. Тищенко О.О. «Використання процедури медіації у вирішенні сімейних конфліктів». Магістерська дисертація за спеціальністю 054 Соціологія. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», кафедра соціології. Київ, 2018. 93 с.

40. Токарева Н.М., Саєнко Н.О. Роль сім'ї у корекційно-реабілітаційному супроводі хворих на шизофренію. Актуальні проблеми психології в закладах освіти : зб. наук. праць за ред. Н.М. Токаревої [відп. ред.] та ін. Кривий Ріг : ТОВ ВНП «Інтерсервіс», 2016. Вип. 6. С. 310–316.

41. Турбан В.В. Сімейний конфлікт як предмет дослідження у практичній психології. Актуальні проблеми психології. 2016.Т. 10, Вип. 28. С. 444–453.

42. Туриніна О.Л. Діагностика та психологічні шляхи розв'язання конфліктів у молодих подружніх парах. 2018. 203 с. URL: http://medpsychology.pp.ua/rozvyazannya_konfliktiv

43. Федоренко Р.П. Психологічні особливості сімейної кризи у молодих подружжя : Дис ... канд. псих. Наук: 19.00.07. Луцьк. 2019. 156 с.

44. Фурман А.В., Надвинична Т.Л. Основи гендерної рівності : навч. посібн. Тернопіль : Економічна думка, 2016. 168 с.

45. Цодікова О.А., Гарбар К.Б., Бринцова С.С. Вплив сімейних факторів на становлення особистості підлітка. Topical issues of the development of modern science (June 4-6, 2020) Publishing House «ACCENT», Sofia, Bulgaria. 2020. 827 p.

46. Титаренко Т.М. Психологія життєвої кризи. Відп. Ред. Т.М. Титаренко. Київ : Знання, 2015. С. 86.

47. Черезова І.О. Психологія життєвих криз особистості : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Бердянськ : БДПУ, 2016. 193 с.